

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконала:

студентка VI курсу, групи 693М-з

Галузь знань:

29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність: 291

«Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Гнатуша Юлія Вікторівна

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Богданова Тетяна Євгенівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми підтверджується тим, що свобода людини є однією з головних цінностей сучасного цивілізованого суспільства, адже забезпечення недоторканності особи – одна з головних функцій держави. Саме тому сьогодні так цю проблему бурхливо обговорюють, а міжнародні організації та уряди країн активно працюють над створенням механізмів і стратегій, спроможних протидіяти такому явищу. Співпраця держав у сфері протидії торгівлі людьми набула нового змісту.

Саме зосередження вітчизняної наукової думки на проблемі торгівлі людьми, здебільшого крізь призму кримінального права та кримінології, зумовили важливість комплексного дослідження цієї проблеми з урахуванням реалій України. Актуальність дослідження зумовлена також масштабами та стрімкістю проникнення цього явища на територію нашої держави, що спричинено насамперед геополітичним положенням України, територіальною близькістю до ЄС (західний кордон України став кордоном між Україною та ЄС), нестабільною ситуацією в Україні, що є наслідком анексії Криму, а також проведенням антитерористичної операції, зокрема на підконтрольних сепаратистам територіях.

Варто зазначити, що торгівля людьми є глобальним злочинним бізнесом, сучасною формою рабства, що грубо порушує права людини. Ця діяльність є найшвидше зростаючою кримінальною діяльністю у світі. За оцінками Міжнародного центру із запобігання злочинності ООН, щорічний грошовий обсяг за даний транснаціональний злочин становить 30 мільярдів доларів на рік, що робить його другим за величиною після торгівлі наркотиками.

За оціночними даними Представництва МОМ в Україні за час незалежності 230 тис. українців постраждали торгівлі людьми. Українці потрапляють в тенета цього злочину не лише в Україні, але й у Росії, Польщі, інших країнах Європи, Туреччині, США, країнах Центральної Азії та Близького Сходу.

Проблема торгівлі людьми не може бути розв'язана на рівні однієї країни: нові виклики та загрози вимагають консолідації – як зусиль інституцій на державному рівні та міжнародної спільноти, так і зусиль кожного з нас.

Сучасна міжнародно-правова дійсність характеризується активною боротьбою проти грубого порушення основоположних прав та свобод людини. Вплив міжнародного співтовариства дедалі більше поширюється на нові засоби боротьби, зокрема прийняття та впровадження в національне законодавство міжнародних актів, котрі забороняють торгівлю людьми. Проте лише прийняття таких актів зовсім не означає вирішення глобальної проблеми людства. Безумовно, що для досягнення такої загальної мети, як недопущення торгівлі людьми, кожна держава повинна чітко дотримуватися обов'язків, які покладені на неї. Причому для вирішення цієї проблеми, держави мають брати участь у міжнародному співробітництві в різноманітних формах, від прикордонних контактів із суміжними державами до міжнародного співробітництва на регіональному й універсальному рівнях. Тим не менш, питання щодо налагодження взаємодії держав у галузі протидії торгівлі людьми є вкрай актуальним з огляду на підвищення в останнє десятиліття фактів торгівлі людьми по всьому світі.

Об'єктом дослідження є міжнародна торгівля людьми. **Предметом** дослідження є особливості міжнародного досвіду боротьби з торгівлею людьми.

Мета роботи полягає в розкритті теоретичних та практичних особливостей міжнародно-правових механізмів боротьби з торгівлею людьми.

З урахуванням мети дослідження визначаємо такі **завдання** роботи:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми та джерельну базу дослідження;
- розглянути теоретико-методологічні засади дослідження міжнародного досвіду протидії торгівлі людьми;
- навести основні поняття та розглянути труднощі процесу ідентифікації міжнародної торгівлі людьми;
- проаналізувати міжнародно-правові механізми боротьби з торгівлею людьми;
- розкрити порядок фінансування заходів боротьби з торгівлею людьми на міжнародному рівні;
- надати характеристику стану боротьби з торгівлею людьми в Україні;

- розкрити основні засади міжнародної взаємодії оперативних підрозділів МВС України у сфері протидії торгівлі людьми;
- визначити державні органи, які реалізують соціальну профілактику торгівлі дітьми;
- охарактеризувати значення неурядових організацій з соціальної профілактики торгівлі дітьми в Україні та за її межами;
- дослідити значення громадських організацій у здійсненні соціальної профілактики торгівлі дітьми.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють передусім ХХІ ст., оскільки торгівля людьми – це проблема сучасності. *Нижня межа*, з якої ведеться дослідження проблеми, це 2000 рік, тому що саме тоді проблема почала набирати обертів, ООН зацікавилася проблемою на міжнародному рівні. *Верхня межа* – сучасний стан проблеми, тобто 2020 рік, оскільки проблема торгівлі людьми не зникла, а є навіть більш актуальною з поширенням трудової міграції.

Територіальні межі охоплюють власне Україну, країни Європи, Далекого Сходу, Південної та Центральної Азії, Північної та Південної Америки, Африки, що обумовлено масштабністю даної проблеми.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів дослідження, зокрема: загальнонаукові (аналіз, синтез, дедукція, індукція, класифікації, узагальнення), що допомогли визначити об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, здійснити аналітичну обробку наукових джерел; конкретно-наукові: історико-структурний, що дав змогу структурувати наявну вітчизняну та зарубіжну літературу, присвячену питанням торгівлі людьми, метод екстраполяції уможливив поширення висновків, одержаних у результаті аналізу.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому що завдяки науковим дослідженням, комплексному аналізу іноземних та вітчизняних джерел вперше комплексно розкрито та висвітлено сучасну глобальну проблему людства – торгівлю людьми.

Основними **результатами** наукового дослідження є:

- досліджено масштаби проблеми торгівлі людьми в Україні та світі, охарактеризовано стрімкість поширення в таких регіонах як Африка, Східна Азія, країни Тихого океану, Європа, Далекий Схід, Південна та Центральна Азія, Північна та Південна Америка;
- на основі зроблених досліджень, зроблено підсумки щодо способів протидії торгівлі людьми;
- уточнено методи та принципи, які використовуються науковцями при дослідженні проблеми торгівлі людьми;
- розкрито зміст понять «торгівлі людьми» та «незаконна угода щодо людини» з точки зору зарубіжних та вітчизняних науковців як сучасної форми рабства;
- доведено, що сучасний стан боротьби з торгівлею людьми набув планетарного масштабу та потребує уваги світу задля подальшого вирішення цієї проблеми, у т.ч., розробки неурядовими організаціями нових методів у здійсненні соціальної профілактики торгівлі людьми.

Практичне значення полягає в тому, що роботу написано в наукових і навчальних цілях. Матеріали дипломної роботи магістра можуть бути використані при написанні навчальних посібників і підручників, а також під час викладання загальних і спеціальних курсів, таких як «Міжнародні відносини та світова політика», «Сучасні тенденції міжнародних відносин», «Актуальні проблеми зовнішньої політики України», різних спецкурсів тощо.

Апробація результатів дослідження відбулася на 3-х науково-практичних конференціях, зокрема, ХХІІ Всеукраїнській науково-методичній конференції студентів і молодих учених «Могилянські читання – 2019: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 11-16 листопада 2019 р.); ХІІІ Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих учених «Південна Україна у міжнародних відносинах: історія та сучасність» (Миколаїв, ЧНУ імені Петра Могили, 22-23 травня 2020 р.); Міжнародній науковій конференції «Світовий порядок і Україна: історія, сучасність, перспективи» (м. Суми, червень 2020 р.).

Публікації. За результатами дослідження автором опубліковано 4 наукових праці, з них 1 – у науковому виданні «Молодий вчений», що входить до міжнародних наукометричних баз, та 3 – матеріали конференцій.

Структура роботи відображає поставлені перед дослідженням цілі та завдання. Дипломна робота магістра складається з анотації, списку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, розділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел і літератури (126 найменувань українською, російською та англійською мовами), додатків. Загальний обсяг роботи становить 140 сторінок, з них основного тексту – 112 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання, територіальні та хронологічні межі, методологію та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення дослідження та структуру роботи.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічна та джерельна база дослідження» подається аналіз стану наукової розробки та джерельної бази, проаналізовано понятійно-категоріальний апарат, принципи, підходи та методи дослідження проблеми. Розділ включає в себе три підрозділи.

Автором з'ясовано, що використану для написання роботи літературу доцільно розподілити за проблемним критерієм на три групи. До першої варто віднести дослідження рабства та його трансформацію у сучасну форму торгівлю людьми. Серед зарубіжних науковців дослідженням цієї проблематики займаються П. Фольмар-Отто, Х. Рабе, А. Мацко, І. Лукашук, А. Наумов, Я. Рассам, К. Стірмен, Д. Кагілл, Л. Ледерер, Дж. Хопкінс, Л. Франсуа. Серед українських науковців слід виділити К. Левченко, І. Трубавіну.

До другої групи слід віднести дослідження концептуального виміру глобальної проблеми торгівлі людьми. Яскравими представниками серед зарубіжних дослідників є Дж. Мор, А. Ароновіц, Г. Тойєрманн, А. Вілкс, Д. Стольд, М. Дічман. Цим питанням займається й ряд російських вчених – Є. Тюрюканова, Е. Михайлова,

М. Русакова та В. Гаммаєв. Серед українських дослідників слід визначити К. Левченко, Г. Жуковську, К. Дядюру, С. Грищенко.

Третя група являє собою доробок дослідників стосовно сучасних правових, кримінологічних, економічних, соціальних та політичних аспектів проблеми. Детально всі аспекти торгівлі людьми, в тому числі і політичні, висвітлено в книзі зарубіжного вченого А. Вілкса. Російськими вченими ця проблема досліджується М. Донцовим та С. Журавльовим. В українській правовій науці цим питанням займаються такі науковці: Н. Петрова, А. Полешко, А. Алексєєва, Ю. Галусян, К. Левченко, В. Новицька, Г. Кохан, Н. Плахотнюк, Я. Лизогуб, В. Мармазова, В. Семенова, Ю. Кармазіна, Ю. Нагачевська, Г. Серета та В. Пясковський.

Джерельна база дослідження за кордоном умовно може бути поділена на три групи. До першої групи увійшли офіційні документи міжнародних організацій. Зокрема, це документи ООН, Ради Європи, Європейської комісії. Другу групу джерел складають посібники та довідники міжнародних організацій. Третя група міжнародних джерел складає документи глав держав, урядів. Вітчизняна джерельна база роботи складається, по-перше, з законодавчої бази дослідження та, по-друге, з державних програм з протидії торгівлі людьми. Наступну групу становлять статистичні джерела. В роботі використана статистика щодо торгівлі людьми Міжнародної організації з міграції в Україні, аналітичні матеріали Держдепартаменту США, який досліджує торгівлю людьми, статистика Міжнародного валютного фонду, звіти Національної поліції України, Міністерства соціальної політики України.

Головною категорією дипломної роботи виступає поняття «торгівля людьми» та «незаконна угода щодо людини». Оскільки, торгівля людьми є кримінальним правопорушенням спрямованим на обмеження свободи людини та експлуатації, то визначення даних понять подано відповідно до Кримінального кодексу України.

В даній роботі використано аспектний, механічний та діалектичний підходи. Головним засобом конкретизації загальних підходів автор визначає принципи дослідження, до яких належать: принципи об'єктивності, науковості, розвитку та взаємодії, відносності, цілісності та практичності. Дипломна робота виконана на

основі аспектного, механічного та діалектичного підходу з використанням термінологічного, компонентно-критеріального та системного аналізу.

У другому розділі «Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з торгівлею людьми» досліджено масштаби проблеми у світі, визначено основні поняття та труднощі процесу ідентифікації міжнародної торгівлі людьми, зроблено аналіз міжнародно-правових механізмів боротьби з торгівлею людьми та проаналізовано дієвість фінансування заходів боротьби з торгівлею людьми на міжнародному рівні.

Автором визначено, що найбільших масштабів торгівля людьми набула у країнах Африки, Південної та Центральної Азії. Менші, але теж високі показники у країн Східної Азії та Тихого океану, Європи, Південної та Центральної Азії. В Україні кількість жертв торгівлі людьми у 2015-2016 роках зростає, але все більше таких злочинів викриваються органами поліції. Автором виявлено, що таке зростання зумовлене перш за все низьким рівнем життя у певних регіонах та бажанням виїхати за кордон громадян певних країн, внаслідок чого такі громадяни стають жертвами торгівлі людьми.

Основними труднощами ідентифікації міжнародної торгівлі людьми є відсутність гармонізованих визначень на національному та міжнародному рівнях; неправильне розмежування виявлених «невинних» та «винних» жертв; недостатні можливості органів влади забезпечення функціонування системи ідентифікації; неналежне інформування жертви про свої права в іноземній країні.

Автором виявлено, що ідентифікація людини як такої є передумовою доступу людини-жертви торгівлі до низки заходів захисту, що надаються у межах наявних систем та механізмів захисту на місцевому та національному рівнях. Це також є пропуском для доступу до низки особливих заходів, передбачених для жертв у межах системи перенаправлення, допомоги та захисту, створеної з метою захисту осіб-об'єктів торгівлі людьми.

Автор стверджує, що міжнародним співтовариством створена належна правова основа щодо захисту дітей-жертв торгівлі людьми, яка включає в себе норми універсального та регіонального характеру, що визнаються стандартами у цій сфері

правовідносин. Реалізація положень зазначених міжнародних актів покладається на держави-учасниці, які відповідно до національного законодавства, існуючої практики безпосередньо застосовують засоби захисту жертв торгівлі людьми.

Одним з найбільших у світі фінансових донорів у сфері Міжнародних програм боротьби з торгівлею людьми є Управління з моніторингу та боротьби з торгівлею людьми Державного департаменту США. Процес фінансування заходів боротьби з торгівлею людьми розпочинається з того, що Управління розробляє програмні стратегії з подолання глобальних тенденцій і підготовці рекомендацій по конкретним країнам. Далі дана установа курує конкурентний процес присудження грантів для зміцнення правових баз і правоохоронної діяльності, орієнтованої на жертв, нарощування потенціалу урядів і НПО, поліпшення захисту жертв на основі інформованості про психологічні травми і підтримки інших зусиль по боротьбі з торгівлею людьми. Таким чином в період з 2001 по 2018 роки Управління ТІР присудило більше 960 грантів на загальну суму понад 300 млн доларів у вигляді іноземної допомоги.

У третьому розділі «Участь України у міжнародній співпраці у боротьбі із торгівлею людьми» автором було проаналізовано стан боротьби з торгівлею людьми в Україні, охарактеризовано міжнародну взаємодію оперативних підрозділів МВС України у сфері протидії торгівлі людьми та визначено основні напрямками допомоги постраждалим.

Автор стверджує, що стан надання допомоги потерпілим в Україні від торгівлі людьми є дуже низьким. Автором визначено основні пріоритети державної політики захисту прав потерпілих в Україні: розробка організаційно-правового механізму реалізації Закону України «Про протидію торгівлі людьми»; доопрацювання нормативно-правових положень про порядок репатріації та соціального включення постраждалих від торгівлі з інших країн; прискорення розробки та впровадження організаційно-правового механізму; підтримка ініціативи Міністерства юстиції України щодо прийняття Закону «Про компенсації»; використання авторитету МОМ та ОБСЄ та лобювання змін у законодавстві країн призначення (Азія, Америка, Африка тощо).

Для встановлення контактів з імовірними жертвами торгівлі людьми і для зміцнення необхідної впевненості та довіри, слід передбачити соціальну роботу, центри соціально-медичної допомоги та гарячі лінії.

Автор виявив, що основними напрямками допомоги постраждалим від торгівлі людьми є надання інформаційної, медичної, психологічної (передусім формування цінностей), правової, соціальної та іншої необхідної допомоги; тимчасове розміщення (у разі відсутності житла); відшкодування моральної та матеріальної шкоди за рахунок осіб, які її заподіяли; одноразова матеріальна допомога у розмірі трьох прожиткових мінімумів для відповідної категорії осіб; допомога у працевлаштуванні, реалізації права на освіту та професійну підготовку.

У четвертому розділі **«Міжнародне та національне законодавство щодо протидії торгівлі дітьми»** було визначено можливості Кримінального кодексу України щодо криміналізації дій, пов'язаних з торгівлею дітьми, проаналізовано роль органів державної влади та роль неурядових організацій у здійсненні соціальної профілактики торгівлі дітьми.

Торгівля дітьми є одним з видів торгівлі людьми. Торгівля людьми зазвичай карається строком позбавлення волі від трьох до восьми років. У ч. 2 ст. 149 Кримінального кодексу України зазначено, що торгівля неповнолітніми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є неповнолітній, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання неповнолітнього, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої. Ці ж самі дії, вчинені щодо малолітнього караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої. Тобто склад злочину – торгівлі людьми – вже є кваліфікованим якщо це стосується неповнолітньої особи та особливо кваліфікованим, якщо стосується малолітньої особи.

Автор стверджує, що важливу роль в справі скорочення масштабів торгівлі дітьми грає створення умов, що забезпечують захист і безпеку дітей. Ці умови являють собою систему безпеки, яка складається з взаємопов'язаних елементів,

покликаних захистити дітей від насильства, експлуатації та жорстокого поводження, і яка має вирішальне значення для забезпечення виживання, охорони здоров'я і благополуччя дітей. Забезпечення безпеки дітей починається з будинку, де роль захисників дітей грає їхня сім'я. Проте, про безпеку дітей повинні дбати всі – державні органи, вчителі, релігійні лідери, поліція і самі діти.

До державних органів, які реалізують соціальну профілактику торгівлі людьми належать передусім правоохоронні органи, зокрема, Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми Національної поліції, також Міністерство соціальної політики, яке є національним координатором у сфері протидії торгівлі людьми.

Для профілактики торгівлі людьми взагалі і дітьми зокрема, потрібна зацікавленість держави, визнання необхідності цієї діяльності і прихильність їй справі захисту дітей. Необхідно виділяти відповідні бюджетні ресурси на реалізацію ініціатив щодо захисту дітей. Правові норми, такі як заборона всіх форм насильства відносно дітей, теж служать для профілактики торгівлі людьми. Державні органи мають висвітлювати проблему торгівлі дітьми у ЗМІ, проводити моніторинг випадків торгівлі дітьми. Працівники системи охорони здоров'я, вчителі, поліція, соціальні працівники повинні мати необхідні навички, знання, повноваження і мотивацію для виявлення проблем, пов'язаних із захистом дітей. Також державні органи намагаються скоротити масштаби бідності для запобігання торгівлі людьми.

Роль неурядових організацій є однією з ключових у всіх аспектах протидії торгівлі дітьми, від моніторингу ситуації і поширення інформації про випадки і тенденції, до представництва інтересів дітей і вчинення тиску на уряд з питань виконання взятих на себе зобов'язань на практиці. В Україні не працює жодної неурядової організації, метою функціонування якої було б здійснення соціальної профілактики торгівлі дітьми, хоча деякі організації, такі як: «Захист прав дітей», Правозахисна організація «Спільна Мета», Партнерство «Кожній дитині», Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна», захищають права дітей.

У **висновках** узагальнено головні результати поведеного дослідження:

1. Серед основних напрямів дослідження торгівлі людьми варто виділити наукові праці щодо вивчення кримінологічних та кримінально-правових аспектів протидії торгівлі людьми, роботи з теорії та методології державного управління, експериментальні дослідження, дослідження з питань розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.

Наукову літературу, використану в роботі, доцільно поділити на три групи за проблемним критерієм, водночас враховуючи країнознавчу специфіку. Перша група – це дослідження рабства та його трансформація у сучасну форму торгівлю людьми. До другої групи слід віднести дослідження концептуального виміру глобальної проблеми торгівлі людьми. Третя група являє собою доробок дослідників стосовно сучасних правових, кримінологічних, економічних, соціальних та політичних аспектів проблеми.

Серед зарубіжних дослідників слід виділити науковців Німецького інституту з прав людини П. Фольмар-Отто та Х. Рабе, які у своїх роботах наголошують на факті порушення прав людини, а саме: перетворенні її на товар, предмет купівлі–продажу, позбавленні її права на свободу і вільний вибір. Також значний внесок у дослідженні проблематики зробив Дж. Мор, який стверджує, що рабство є ровесником цивілізації. У своєму дослідженні «Рабство» він пише, що явище торгівлі рабами виникло внаслідок появи надлишкового продукту, який зробив можливою і вигідною експлуатацію інших людей. Детально всі аспекти торгівлі людьми, в тому числі і політичні, висвітлено в книзі зарубіжного вченого А. Вілкса «Торгівля людьми і їх органами: кримінологічні, політичні та соціальні аспекти проблеми». В книзі проведено аналіз сучасних злочинних реалій на основі якого зроблено висновок, що транснаціональна злочинність проявляє себе все більше і стає так званою «п'ятою владою». Автор стверджує, що ХХІ ст. ставить перед нами виклик виживання і збереження цивілізації в процесі експансії транснаціональної організованої злочинності.

Серед українських дослідників праця Я. Лизогуба є першим в Україні науковим дослідженням кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини в порівняльно-правовому аспекті. Боротьбі з

торгівлею людьми як транснаціональним злочином присвячено наукові праці українських дослідників, таких як: К. Левченко, Л. Ковальчук, які вивчали фактичні прояви торгівлі людьми в Україні та світі. Міжнародно-правовий аспект боротьби із торгівлею людьми як порушення прав людини досліджується також у дисертаціях Г. Кохан, праця якої присвячена дослідженню становлення в міжнародному праві заборони рабства та работоргівлі, а також інститутів, що схожі на рабство та Н. Плахотнюк, праця якої присвячена дослідженню механізмів та процедур боротьби з торгівлею жінками та дітьми, створених в рамках міжнародної інституційної системи.

Не зважаючи на досить широкий спектр проведених досліджень даної проблематики, ці злочини мають велику суспільну небезпеку та потребують уваги з боку законодавців, науковців і практиків.

Джерельна база дослідження включає офіційні документи глав держав, урядів та міжнародних організацій, зокрема, це документи ООН, Ради Європи, Європейської комісії, цілий ряд міжнародних угод, конвенцій, договорів, що були спрямовані на запобігання торгівлі людьми.

2. Масштаби торгівлі людьми вражають: кожен рік жертвами стають близько 100 тис. осіб. Найбільших масштабів торгівля людьми набула у країнах Африки, Південної та Центральної Азії. Менші, але теж високі показники у країн Східної Азії та Тихого океану, Європи, Південної та Центральної Азії, що зумовлене бідністю цих країн та високим рівнем трудової міграції з них. В Україні кількість жертв торгівлі людьми у 2015-2016 роках зростає, але все більше таких злочинів викриваються органами поліції.

Встановлено, що ефективна боротьба з таким явищем як торгівля людьми вимагає не лише законодавчих змін, але й розробки ефективних механізмів боротьби з торгівлею людьми в Україні. Необхідне налагодження співпраці з поліцейськими та спеціальними органами зацікавлених іноземних держав шляхом підписання відповідних міжнародних угод, розробки механізмів інформаційного обміну як між правоохоронними структурами в Україні, так і правоохоронними органами зарубіжних країн. Все це вимагає комплексної взаємодії різних установ та

зацікавлених сторін як в межах однієї країни, так і між відповідними країнами, що охоплює органи поліції, судового переслідування, програми підтримки жертв та захисту свідків і засобів масової інформації.

В роботі відмічено, що актуальним на сьогодні є питання надання необхідної медичної та соціальної допомоги жертвам торгівлі людьми через створення системи реабілітаційних закладів із використанням можливостей благодійних та жіночих недержавних організацій.

Зазначено, що невідкладним є введення обов'язкового страхування у вітчизняних страхових компаніях життя і здоров'я осіб, які виїжджають на роботу за кордон за рахунок підприємств, установ, організацій, що займаються працевлаштуванням цих осіб за кордоном. Потрібно здійснювати постійний контроль за діяльністю туристичних фірм, шлюбних агентств, а також суб'єктів господарювання, які мають ліцензії на провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном; проводити систематичне роз'яснення та консультації серед осіб групи ризику, надавати їм якісну допомогу; забезпечувати проведення соціологічних та кримінологічних досліджень проблем торгівлі людьми, узагальнити отримані дані та за результатами внести Кабінету Міністрів України відповідні пропозиції; проводити роботу щодо подальшого вивчення, порівняльного аналізу, узагальнення та поширення в Україні міжнародного досвіду з питань запобігання та боротьби з торгівлею людьми. У регіонах із складною криміногенною ситуацією, пов'язаною з торгівлею людьми, організувати на основі науково обґрунтованих методик виявлення та облік осіб, які можуть стати об'єктами торгівлі людьми, забезпечити проведення з ними індивідуально-профілактичної роботи.

3. Під ідентифікацією жертв торгівлі людьми варто розуміти складний процес, який вимагає серйозної інституційної бази, структур підтримки, кваліфікованих фахівців та уніфікованих процедур, і полягає у забезпеченні належної ідентифікації та перенаправленні потенційних, імовірних і фактичних жертв торгівлі людьми, наданні їм допомоги, а також захисті й забезпеченні їхніх основоположних прав у процесі ідентифікації.

Основними труднощами ідентифікації міжнародної торгівлі людьми є відсутність гармонізованих визначень на національному та міжнародному рівнях; неправильне розмежування виявлених «невинних» та «винних» жертв; недостатні можливості органів влади забезпечення функціонування системи ідентифікації; неналежне інформування жертви про свої права в іноземній країні.

Виявлено, що ідентифікація людини як такої є передумовою доступу людини-жертви торгівлі до низки заходів захисту, що надаються у межах наявних систем та механізмів захисту на місцевому та національному рівнях. Це також є пропуском для доступу до низки особливих заходів, передбачених для жертв у межах системи перенаправлення, допомоги та захисту, створеної з метою захисту осіб-об'єктів торгівлі людьми.

Розглянуто основоположні нормативні документи, що регулюють боротьбу з міжнародної торгівлі людьми та проаналізовано основні міжнародно-правові механізми боротьби. Встановлено, що задля попередження і заборони такого виду протиправних дій, важливим є об'єднання зусиль всього світового співтовариства; вдосконалення міжнародної співпраці щодо форм обміну інформації і надання взаємної правової допомоги; розробка і впровадження нових засобів захисту жертв торгівлі людьми; підготовка відповідних фахівців у сфері поводження з жертвами та надання необхідних послуг.

Вивчення нормативної бази з попередження та боротьби з торгівлею людьми дозволяє констатувати, що інституційно-правовий механізм реалізації положень, закладених міжнародною нормативно-правовою базою, потребує подальшого удосконалення.

4. Одним з найбільших у світі фінансових донорів у сфері Міжнародних програм боротьби з торгівлею людьми є Управління з моніторингу та боротьби з торгівлею людьми Державного департаменту США. Дана структура бореться з торгівлею людьми шляхом фінансування програм і проектів, спрямованих на зміцнення міжнародних зусиль по кримінальному переслідуванню торговців людьми, захист жертв і запобігання торгівлі людьми.

Процес фінансування заходів боротьби з торгівлею людьми розпочинається з того, що Управління розробляє програмні стратегії з подолання глобальних тенденцій і підготовці рекомендацій по конкретним країнам. Далі дана установа курує конкурентний процес присудження грантів для зміцнення правових баз і правоохоронної діяльності, орієнтованої на жертв, нарощування потенціалу урядів і НПО, поліпшення захисту жертв на основі інформованості про психологічні травми і підтримки інших зусиль по боротьбі з торгівлею людьми.

Таким чином в період з 2001 по 2018 роки Управління ТІР присудило більше 960 грантів на загальну суму понад 300 млн доларів у вигляді іноземної допомоги для зусиль по боротьбі з торгівлею людьми, здійснюваних американськими і іноземними НУО, вищими навчальними закладами, некомерційними і міжнародними організаціями.

5-6. За результатами дослідження, проведеного у 2008 році на замовлення Міжнародної організації з міграції, понад 117 тис. громадян України постраждали від торгівлі людьми починаючи з 1991 р. Прийнятий Закон України «Про протидію торгівлі людьми», з поправкою наприкінці 2012 р., який дозволяє українцям, котрі постраждали від торгівлі людьми звернутися до держави за матеріальною допомогою. Таким громадянам присвоюють статус потерпілого від торгівлі людьми. Проте, стан надання допомоги потерпілим від торгівлі людьми є дуже низьким. Але проблема полягає ще в тому, що Україна все частіше ідентифікується не лише як країна походження потерпілих від торгівлі людьми, але і як країна транзиту та призначення.

У роботі визначено основні пріоритети державної політики захисту прав потерпілих в Україні: розробка організаційно-правового механізму реалізації Закону України «Про протидію торгівлі людьми»; доопрацювання нормативно-правових положень про порядок репатріації та соціального включення постраждалих від торгівлі з інших країн; прискорення розробки та впровадження організаційно-правового механізму; підтримка ініціативи Міністерства юстиції України щодо прийняття Закону «Про компенсації»; використання авторитету МОМ та ОБСЄ та лобювання змін у законодавстві країн призначення (Азія, Америка, Африка тощо).

7. Соціальна робота є важливим елементом підтримки ймовірних жертв торгівлі людьми. Шанобливий і співчутливий підхід з боку соціальних працівників у поєднанні з основною інформацією про охорону здоров'я та структури підтримки може створити довіру між цільовими групами та фахівцями. Окрім соціальної роботи, у межах циклу ідентифікації, слід створити центри соціально-медичної допомоги.

Питання правової допомоги постраждалим дуже гострі і не вирішені, зокрема й через недосконалість законодавства. Нинішній стан у цьому питанні – це низька законодавча захищеність постраждалих, відсутність програм захисту, правових механізмів швидко допомогти людині в такій ситуації. Також в роботі зазначена необхідність прийняття державних програм компенсації постраждалим.

8. Кримінальний кодекс України криміналізує дії щодо торгівлі людьми, і окремо дії щодо експлуатації дітей з використанням їх примусової праці, а також використанням дитини для заняття жебрацтвом. Але інші види експлуатації дітей не прописані в Кримінальному кодексі України, хоча вони мають бути виділені окремо, як рекомендує це зробити Європейська комісія. Також проблемою є ті випадки, коли жебрацтво є стратегією виживання сім'ї та дитина не обов'язково примушується до жебрацтва. Такі випадки мають бути окремо прописані в законодавчих актах України для того, щоб діти, батьки яких не можуть їх забезпечити, змогли мати усе необхідне.

9. До державних органів, які реалізують соціальну профілактику торгівлі людьми належать передусім правоохоронні органи, зокрема, Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми Національної поліції, також Міністерство соціальної політики є національним координатором у сфері протидії торгівлі людьми. Для профілактики торгівлі людьми взагалі і дітьми зокрема, потрібна зацікавленість держави, визнання необхідності цієї діяльності. Необхідно виділяти відповідні бюджетні ресурси на реалізацію ініціатив щодо захисту дітей. Правові норми, такі як заборона всіх форм насильства відносно дітей, теж служать для профілактики торгівлі людьми. Державні органи мають висвітлювати проблему торгівлі дітьми у ЗМІ, проводити моніторинг випадків торгівлі дітьми. Працівники

системи охорони здоров'я, вчителі, поліція, соціальні працівники повинні мати необхідні навички, знання, повноваження і мотивацію для виявлення проблем, пов'язаних із захистом дітей. Також державні органи намагаються скоротити масштаби бідності для запобігання торгівлі людьми.

10. Роль неурядових організацій з соціальної профілактики є одним з ключових аспектів протидії торгівлі дітьми. Визначено, що робота неурядових організацій з соціальної профілактики торгівлі дітьми є досить слабкою в Україні. В Україні не працює жодної неурядової організації, метою функціонування якої було б здійснення соціальної профілактики торгівлі дітьми, хоча деякі організації захищають права дітей («Захист прав дітей», Партнерство «Кожній дитині»). Такі організації передусім спрямовані на правову допомогу, соціальну підтримку та психосоціальну допомогу, лікування дітей з числа внутрішньо переміщених осіб, супровід патронатних сімей, всебічну допомогу вразливим сім'ям.

Щодо міжнародних організацій, то в рамках нового глобального проекту, розпочатого в 2011 р, ІРЕС підтримує роботу в десяти країнах з метою посилення захисту дітей, які використовуються в якості домашньої прислуги. Ця робота буде включати в себе підтримку в розробці нормативних і політичних рамок для захисту дітей.

Список публікацій здобувача

1. *Габро І. В., Гнатуша Ю. В.* Участь України у міжнародній співпраці у сфері боротьби з торгівлею людьми // Молодий вчений. 2020. № 4(80). С. 413-417.
2. *Гнатуша Ю. В.* Принципи протидії міжнародної торгівлі дітьми // Могилянські читання – 2019 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : ХХІІ Всеукр. наук.-метод. конф. : тези доп. Політична наука в Україні та зарубіжжі. Міжнародні відносини та світова політика, Миколаїв, 11-16 листоп. 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. С. 52-54.
3. *Гнатуша Ю. В.* Роль неурядових організацій у здійсненні соціальної профілактики торгівлі людьми // Південна Україна у міжнародних відносинах:

історія та сучасність. Збірник матеріалів XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (22 травня 2020 року) / За ред. О.П. Тригуба. Миколаїв, 2020. С. 49-52.

4. *Гнатуша Ю. В.* Фінансування заходів боротьби з торгівлею людьми на міжнародному рівні // Міжнародна наукова конференція «Світовий порядок і Україна: історія, сучасність, перспективи». (м. Суми, СДПУ ім. А.С. Макаренка, червень 2020 р.

АНОТАЦІЯ

Гнатуша Ю. В. Міжнародний досвід протидії торгівлі людьми. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2020.

Свобода людини є однією з головних цінностей сучасного цивілізованого суспільства, адже забезпечення недоторканності особи – одна з головних функцій держави. зосередження вітчизняної наукової думки на проблемі торгівлі людьми, здебільшого крізь призму кримінального права та кримінології, зумовили важливість комплексного дослідження цієї проблеми з урахуванням реалій України. Актуальність дослідження зумовлена також масштабами та стрімкістю проникнення цього явища на територію нашої держави, що спричинено насамперед геополітичним положенням України, територіальною близькістю до ЄС (західний кордон України став кордоном між Україною та ЄС), нестабільною ситуацією в Україні, що є наслідком анексії Криму, а також проведенням антитерористичної операції, зокрема на підконтрольних сепаратистам територіях.

Варто зазначити, що торгівля людьми є глобальним злочинним бізнесом, сучасною формою рабства, що грубо порушує права людини. Ця діяльність є найшвидше зростаючою кримінальною діяльністю у світі. За оцінками Міжнародного центру із запобігання злочинності ООН, щорічний грошовий обсяг за даний транснаціональний злочин становить 30 мільярдів доларів на рік, що робить його другим за величиною після торгівлі наркотиками.

У процесі дослідження автор приходить до висновку, що сучасна міжнародно-правова дійсність характеризується активною боротьбою проти грубого порушення основоположних прав та свобод людини. Вплив міжнародного співтовариства дедалі більше поширюється на нові засоби боротьби, зокрема прийняття та впровадження в національне законодавство міжнародних актів, котрі забороняють торгівлю людьми. Проте лише прийняття таких актів зовсім не означає вирішення глобальної проблеми людства. Безумовно, що для досягнення такої загальної мети, як недопущення торгівлі людьми, кожна держава повинна чітко дотримуватися обов'язків, які покладені на неї. Причому для вирішення цієї проблеми, держави мають брати участь у міжнародному співробітництві в різноманітних формах, від прикордонних контактів із суміжними державами до міжнародного співробітництва на регіональному й універсальному рівнях. Тим не менш, питання щодо налагодження взаємодії держав у галузі протидії торгівлі людьми є вкрай актуальним з огляду на підвищення в останнє десятиліття фактів торгівлі людьми по всьому світі.

Ключові слова: торгівля людьми, протидія торгівлі людьми, незаконна угода щодо людини, порушення прав людини.

SUMMARY

Hnatusha Yu. V. International experience against in human trafficking. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «master». Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2020.

Human freedom is one of the main values of modern civilized society, because ensuring the inviolability of the person – one of the main functions of the state. The focus of domestic scientific thought on the problem of human trafficking, mostly through the prism of criminal law and criminology, has determined the importance of a comprehensive study of this problem, taking into account the realities of Ukraine. The urgency of the study is also due to the scale and rapid penetration of this phenomenon into the territory of our state, caused primarily by the geopolitical position of Ukraine, territorial proximity to

the EU (Ukraine's western border became the border between Ukraine and the EU), unstable situation in Ukraine also conducting an anti-terrorist operation, in particular in separatist-controlled territories.

It is worth noting that human trafficking is a global criminal business, a modern form of slavery that grossly violates human rights. This activity is the fastest growing criminal activity in the world. The UN International Center for Crime Prevention estimates that the annual amount of money for this transnational crime is \$ 30 billion a year, making it the second largest after the drug trade.

In the course of the research the author comes to the conclusion that the modern international legal reality is characterized by an active struggle against the gross violation of fundamental human rights and freedoms. The influence of the international community is increasingly extended to new means of combating, in particular the adoption and implementation of national acts prohibiting trafficking in human beings. However, the adoption of such acts alone does not mean a solution to the global problem of mankind. Of course, in order to achieve such a common goal as the prevention of trafficking in human beings, each State must strictly adhere to its responsibilities. Moreover, to solve this problem, states must participate in international cooperation in various forms, from border contacts with neighboring states to international cooperation at the regional and universal levels. However, the issue of cooperation between states in the field of combating trafficking in human beings is extremely important given the increase in the facts of human trafficking around the world in the last decade.

Key words: human trafficking, combating human trafficking, illegal human rights agreement, human rights violations.